

WESTERN BALKANS CHINA POLICY TEAM

POLICY MEMO

UKRATKO

U svjetlu nedostatka transparentnosti i potencijalne korupcije koji prate kineske investicije u Bosni i Hercegovini, ključno je preduzeti konkretne korake za zaštitu javnog interesa i informisanje građana. Transparency International BiH (TI BiH) planira poduzeti niz aktivnosti, uključujući monitoring kineskih projekata, organizovanje radionica, zagovaranje za propise koji omogućavaju veću transparentnost, vođenje kampanja i saradnju s medijskim organizacijama. Ove aktivnosti imaju za cilj postizanje veće transparentnosti u ugovorima između javnih organa i kineskih kompanija, što bi postavilo temelje za dugoročno održiviji i pravedniji ekonomski razvoj zemlje.

POZADINA

U posljednje vrijeme prisutan je trend rasta kineskih investicija u Bosni i Hercegovini, prije svega u oblasti energetike i infrastrukture. Umjesto uslova međunarodnih kreditora koji su vezani za fiskalnu odgovornost, reforme i antikorupcijske mjere, prisutna je opredeljenost vlasti u korist kineskih kreditora koji često zahtijevaju samo jedan uslov: zapošljavanje izvođača iz svoje zemlje. Ovakva praksa izaziva zabrinutost zbog nedostatka transparentnosti i odgovornosti u sporazumima sa kineskim kompanijama, naglašavajući potrebu za politikama kojima bi se zaštitio javni interes i osiguralo da dobrobit građana nije ugrožena u korist stranih kompanija.

Glavna kritika kineskih investicija od strane javnosti usmjerena je prema nedostatku transparentnosti. Praksa je pokazala da Kina zahtijeva od zemalja da ne otkrivaju uslove, a javnost često ostaje uskraćena za ključne informacije o uslovima i garancijama za kineske investicije, što dovodi do spekulacijama o korupciji i nepoštimanju javnog interesa.

EVIDENCE

Netransparentne i potencijalne koruptivne radnje su nešto što u velikoj mjeri prati kineske projekte u Bosni i Hercegovini.¹ Jedan od netransparentnijih primjera predstavlja Ugovor o koncesiji za izgradnju autoputa Banjaluka-Prijedor s kineskom kompanijom "SDHS-CSI BH" koji Ministarstvo saobraćaja i veza Republike Srpske uporno odbija objaviti, iako je već dva puta

¹ DFC, Mapiranje kineskog uticaja: Studija slučaja Crna Gora, Jun 2022, Dostupno na: <https://dfcme.me/publikacije/mapiranje-kineskog-uticaja-studija-slucaja-crna-gora/>



izgubilo sudske sporove od Transparency International u Bosni i Hercegovini (TI BiH). Nedavno je TI BiH je podnio treću tužbu kako bi dobio informacije o detaljima ugovora koji je, prema navodima medija, sklopljen pod štetnim uslovima za Republiku Srpsku.

Iako je prva presuda Okružnog suda u Banjaluci jasno ukazala na to da javnost ima pravo saznati pod kojim finansijskim uslovima je dogovoren ovaj projekt, druga presuda u korist Transparency Internationala BiH još jednom je upozorila Ministarstvo da je "*dužno štiti povjerenje građana u način upravljanja i trošenja javnih sredstava*", međutim vlast i dalje odbija otkriti uslove ovog ključnog infrastrukturnog projekta.

Sličan primjer predstavlja i netransparentnost ugovora o obnovi tramvajskih šina u Sarajevu, koji je potpisan sa kineskom kompanijom povezanom s nizom nesreća. Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo je odbilo zahtjeve za dostavljanjem informacija o projektu koji je zahtjevao BIRN BiH². Organizacija je istražila istoriju ove kineske kompanije, otkrivajući brojne nesreće i kršenja standarda u njihovim prethodnim projektima, što izaziva zabrinutost.

Dodatno, primjeri poput izgradnje autoputa Banja Luka-Mlinište, hidroelektrana Bistrica, Bloka 7 TE Tuzla i brojni drugi ukazuju na širi problem nedostatka transparentnosti u kineskim investicijama u Bosni i Hercegovini. Pitanja o transparentnosti i ekonomskoj isplativosti ovih projekata su ključna, posebno kada se uzmu u obzir potencijalni dugoročni uticaj na ekonomiju i ekologiju Bosne i Hercegovine.

IMPLEMENTACIJA

Prepoznajući izazove koje donose kineske investicije u Bosni i Hercegovini, važno je djelovati kako bismo osigurali veću transparentnost, zaštili javni interes i informisali građane. U tom cilju TI BiH planira provesti sljedeće aktivnosti:

1. **Monitoring kineskih projekata:** TI BiH će kontinuirano pratiti primjere zaključivanja ugovora sa kineskim kompanijama, te zahtjevati informacije o uslovima ugovora i poduzimati pravne radnje kako bi osporio netransparentne prakse i otkrivanje kritičnih informacija.
2. **Radionice:** TI BiH će organizovati radionice za uključivanje eksperata i zainteresovanih strana u diskusiju o prednostima transparentnih investicionih politika i na koji način ih postići.

² Tajni ugovor za obnovu šina u Sarajevu sa kineskom firmom problematične prošlosti
<https://detektor.ba/2022/04/19/tajni-ugovor-za-obnovu-sina-u-sarajevu-sa-kineskom-firmom-problematicne-proslosti/>



3. **Zagovaranje:** U cilju donošenja propisa koji će omogućiti veću transparentnost u procesima povezanim s stranim investicijama, TI BiH će održavati sastanke sa kreatorima politika i/ili vladinim zvaničnicima radi predstavljanja preporuka za promjene propisa.
4. **Kampanje za transparentnost:** Kako bi se građani informisali o važnosti transparentnosti prilikom zaključivanja ugovora koji se zaključuju sa kineskim kompanijama, TI BiH će objavljivati price/članke koji naglašavaju potrebu za transparentnošću u ugovorima i koristiti društvene mreže za dodatnu promociju.
5. **Saradnja s medijskim organizacijama:** Aktivno ćemo sarađivati s novinarima i medijskim organizacijama kako bismo istražili i izvještavali o nedostacima u transparentnosti kineskih investicija.

EFEKTI

Postizanje veće transparentnosti u vezi s ugovorima koje javni organi u Bosni i Hercegovini zaključuju sa kineskim kompanijama ne samo da bi poboljšalo trenutnu situaciju nego bi postavilo temelje za dugoročno održivije, pravednije i prosperitetnije ekonomske prilike u zemlji. Pored razumijevanja građana o uslovima vezanim uz ove poslove, transparentnost bi djelovala kao efikasno sredstvo protiv korupcije, sprječavajući prikrivanje koruptivnih radnji i smanjujući rizik od zloupotreba. U pogledu održivosti, transparentnost bi doprinijela održivom razvoju, omogućavajući građanima da bolje procijene uticaj projekata na okoliš, društvo i ekonomiju.

